

Fotoğraf çağdaş sanatın sınırlarını zorluyor

YASEMİN BAY

Üstte:
Bashir Borlakov, "Gagarin
Dönmeyecek".

Altta:
Mehmet Kısmet.

Fotoğraf yakın bir zamana kadar pek çok kişi tarafından sanat olarak algılanmadı. Gerçi hâlâ bazı uzmanlarda, fotoğrafın sanat ile yakından uzaktan bir ilgisi olmadığı görüşü hâkim. Oysa fotoğraf, özellikle son yıllarda sanatın sınırlarını zorlayan, güncel sanata yeni dil kazandıran bir alan. Dünyada pek çok saygın müzede hak ettiği yeri alıyor; rekorlar kıran satış rakamlarına imza atıyor.

Türkiye'de de fotoğraf sanatındaki gelişmeler, daha çok ivme kazandığının bir göstergesi. Türk fotoğrafı artık Batı tarafından da daha kolay kabul ediliyor, müzelere, önemli sergilere davet ediliyor. Hatta diyebiliriz ki Türk fotoğrafı, Türk resminden -kimi zaman- daha kolay açılabilir Batı'ya. Bunun nedenlerinden biri de fotoğrafın evrensel dili ve bu alanda üretim yapan sanatçıların yenilikçi tavırları olsa gerek.

Fotoğrafın Türkiye coğrafyasında 1850'lerde başlayan yolculuğu, günümüzün farklı dillere sahip fotoğraf sanatçıları sayesinde hız kaybetmeden devam ediyor. Diyebiliriz ki, özellikle son 10 yılda pek çok fotoğraf sanatçısının da etkisiyle fotoğraf Türkiye coğrafyasında kendine yeni bir dil buldu. Geleneksel kalıplara sığmayan bir dil bu. Fotoğraf denildiğinde ilk akla gelen 'bel-

gesel' ya da 'manzara' fotoğraflarının dışına taşan, daha 'öteki'ni arayan... Üstelik bu fotoğraf sanatçıları, ardi ardına ürettikleri projeleriyle kendilerine özgü dilleri daha da geliştirerek yollarına devam ediyorlar. Bu fotoğraf sanatçılarının kimini uzun yıllardır tanıyoruz. Zaten fotoğraf dünyasında haklı bir yere sahipler. Güncel sanata göz kırpan, onu besleyen ve ondan beslenen bir anlayışa hâkimler. Bazıları ise çok genç ve de yeni bir fotoğraf dünyası yaratıyorlar. Son derece yenilikçiler, fotoğrafın diliyle oynamayı çok iyi biliyorlar. Hal böyle olunca da önemli müzelerde, büyük müzayedelerde, galerilerde -gerek yurt içinde, gerek yurt dışında- onların eserleriyle karşılaşyoruz.

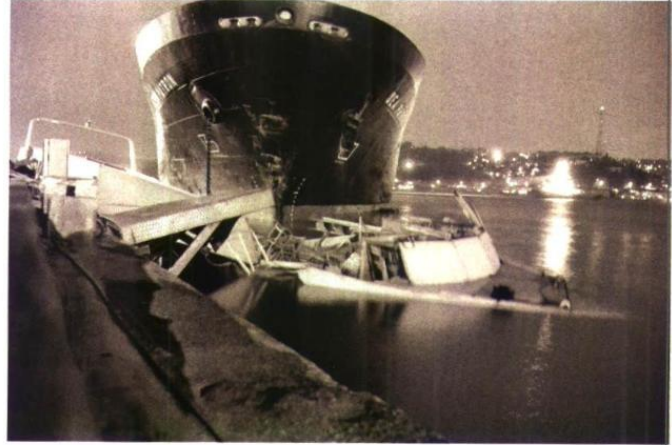
Bu yazıda, fotoğraf sanatının, birbiri ardına önemli eserler, projeler ortaya koyan, fotoğrafa yeni bir dil kazandıran fotoğraf sanatçılarımızdan bazılarını ele alalım istedik. Özellikle son yıllarda başarılı çalışmalar gerçekleştiren, müzayedelerde ses getiren, sanatsal süreçleri içerisinde daima istikrarlı bir çerçeve çizen, dillerini ve tavırlarını koruyan isimleri bir araya getirdik. Son dönemin yıldızı daha da parlayan fotoğraf sanatçılarının 'sanat'larını mercek altına alalım istedik...

ALP SİME

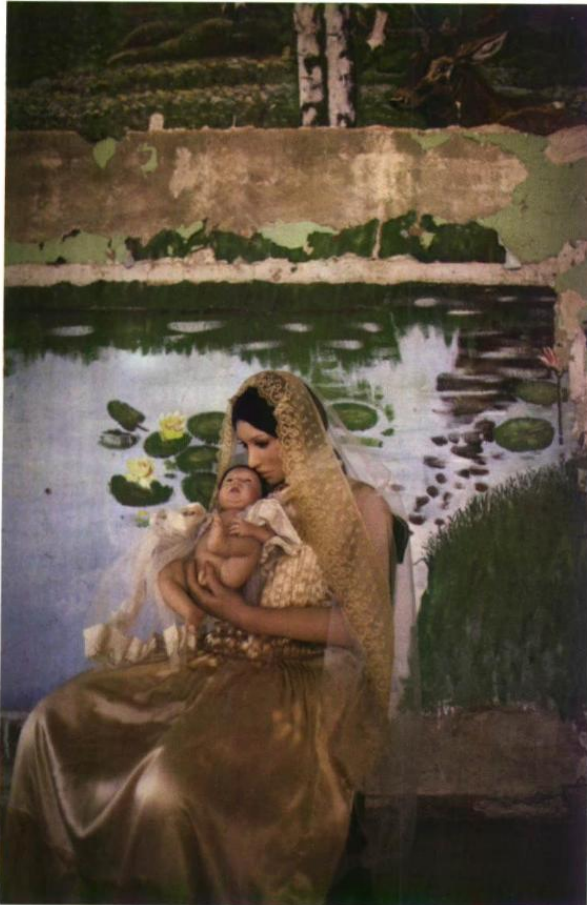
"İstanbul denildiğinde ilk akla gelecek görüntüler Ayasofya, Boğaz, ara sokaklarda oynayan çocuklar vs.'dir. Ama benim derdim İstanbul değil, İstanbullu. Ben her gün Ayasofya'yı görmüyorum, sokaktaki adamı, yollardaki tuhaf, ilginç durumları, onları görüyorum. Zaten elime fotoğraf makinesi alıp 'ben bugün fotoğraf çekeceğim' diye hareket eden biri değilim. Fotoğraf peşinde koşmuyorum. Makinem hep yanımda olur ve bir yerden diğerine giderken fotoğraf çekerim. Hep gittiğim yollar, karşılaştıklarım, onların bana etkisi fotoğraflara yansıyor. O gördüğüm anlar, insanlar ilgilendiriyor beni." Alp Sime, 2009'da yaptığım röportajda x-ist'te açtığı "Paralaks" adlı sergisinde yer alan fotoğrafları bu sözlerle anlatmıştı. Aslında bu sözler sadece bir serginin ipuçlarını sunmuyor, Alp Sime fotoğrafının temellerini de inşa ediyor.

Gerçekten de Alp Sime'nin fotoğrafları hayatın olağan akışı içerisinde onun vizörüne çarpan görüntüler. İlk sergisini 2002 yılında ("Romaro") açan Sime'nin eserleri Londra, Yunanistan'da da izleyiciyle buluştu. Boston Üniversitesi Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim alan sanatçının fotoğraflarının özü kesinlikle 'bilinçaltı'. Aslında bir rüyanın izleri. Zoraki bir anlatım, bir mesaj kaygısı yok hiçbir karesinde. O sadece gördüğü ve göstermek istediğini sunuyor bizlere. Bunu yaparken de son derece güçlü bir dil kullanıyor. Bir yanıla sanki bir foto muhabiriymiş gibi hareket ediyor, fakat özgün görme biçimini koruyarak, estetik bir anlatım dilini barındır-

Alp Sime, "Sea Patron", 42x28 cm.

yor eserleri. Hep siyah beyaz çalışıyor Alp Sime. Mizah da var onun fotoğraflarında, karamsarlık da, tuhafıklar da var, hüznü de... Yaşamın gerçek yüzü yansıyor onun fotoğraflarından. Uzun süre İstanbul üzerine çalışan sanatçı, belgesel tavra da sırtını dönmüyor. Aslına bakarsanız bir yönüyle onun fotoğrafları sanatçının kişisel geçmişinin belgesi niteliğini de taşıyor. Fotoğrafı gerçekliğinden koparmadan sanatla buluşturuyor. Sanatçının üzerinde çalışmakta olduğu İstanbul ile ilgili kitabını da sabırsızlıkla bekliyoruz...

LALE TARA

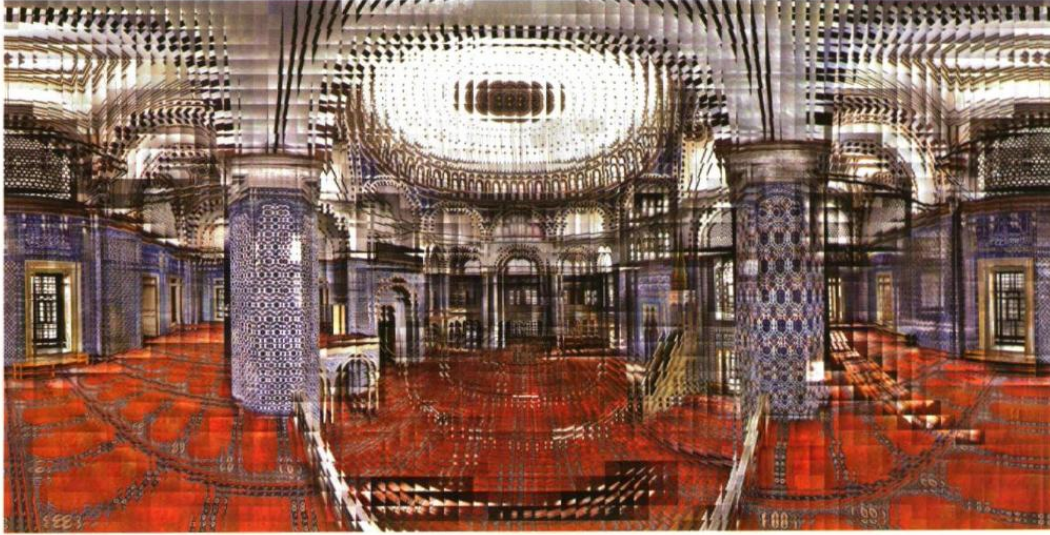
"Fotoğraf zamandan kaçış. İyi fotoğraf kendine baktıran, duygusunu geçiren fotoğraftır bana göre." Lale Tara, özellikle son dönemde ismini sıkça duyduğumuz bir fotoğraf sanatçısı.

Onun hayatına fotoğraf, 'sonradan' dâhil oldu. Ama kişisel kanaatim onun doğuştan bir fotoğraf sanatçısı 'gözü'ne ve estetiğine sahip olduğu.

İlk kez, 2005 yılında Robinson Crusoe Kitabevi tarafından yayımlanan "yediyeyedigün" adlı görsel günlüğüyle geniş kitlelerin dikkatini çekti. Fotoğraflarla yaşantısının panoramasını sunarken, bize sanatın kapılarını da açmış oldu. Detayları atlamayan bir bakış açısıyla Tara kitabında, yedi ay yedi gün boyunca dört ayrı ülkeye dair gözlemlerini yer yer muzip bir dille anlatıyordu.

The New School University (New York) ve Octet: School of Visual Arts'ta fotoğraf eğitimi alan Tara'nın fotoğraflarını tanımlayan ilk kelime kesinlikle 'masal'. Onun fotoğraflarındaki estetik hava, detaylar, büyüleyici atmosfer, Tara'yı farklı kılıyor. Mayıs ayında Art HK 10 Hong Kong Uluslararası Sanat Fuarı'nda eserleri sunuldu Tara'nın. Sanatçının "Üvey Anne ve Çocuk" başlıklı serisi fuarın en görülmesi gereken 10 işi listesinde yer aldı. Tara bu fotoğraflarında ruh ikizi olarak tanımladığı bebekleri terk edilmiş evlerde, harap kiliselerde, kürtaj odalarında görüntüledi.

Lale Tara, "Pastoral Madonna and Child".

Ahmet Elhan, "Rüstem Paşa Camii"

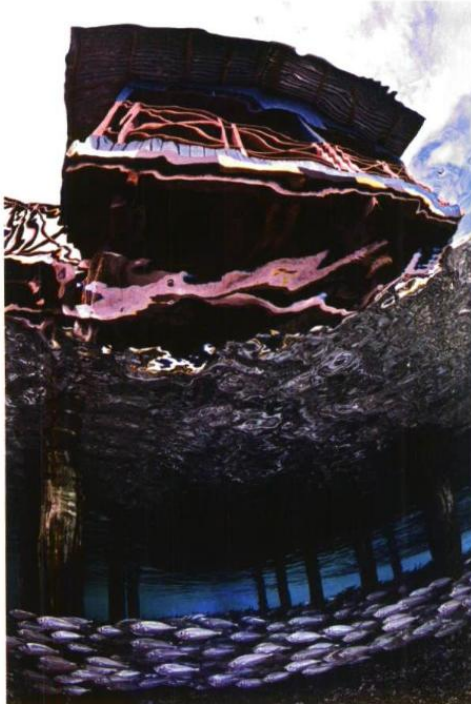
AHMET ELHAN

"Fotoğrafik bakış, objektifin önünden ne geçiyorsa onu görme prensibi üzerine kuruludur. Acaba bir yere yüzlerce değişik açıdan bakıp, sonra o her biri değişik perspektife sahip parçaları yan yana getirdiğimizde mekân duygusu yaratabiliyor muyuz? Bu soru çerçevesinde yol aldım." Ahmet Elhan, 1998'de başladığı "Zaman Mekân" serisini bu cümlelerle anlatmıştı. Sanatçı bu serisinde bizim algımızı bozuyor, mekânları asla göremeyeceğimiz biçimde sunuyor. Nasıl mı? Elhan, seçtiği mekânın içini kendi çevresinde 360 derece dönerek

parça parça fotoğrafıyor. Bu işlemi bir de yukarıdan aşağıya 180 derecelik açı üzerinde tekrarlıyor. Sonra çektiği her bir fotoğrafı, kullandığı mekânın görüntüsünü verecek şekilde bir araya getiriyor. Hatırlarsanız Elhan'ın bu serisiyle son dönemde Sot-heby's ve Christie's müzayedelerinde karşılaştığımız. Sanatçı, fotoğrafa sunduğu bu farklı teknikle, aynı zamanda ona üçüncü boyutu da hediye etmiş oldu.

1959 doğumlu Elhan bugüne kadar çalıştığı pek çok farklı 'seri'yle fotoğraf severlerin yakından takip ettiği bir isim. Fotoğraf

sanatını sorgulayan da bir isim aynı zamanda. Ona göre fotoğraf teknik bir görüntü üretme yöntemi olduğu için sanat değil. Nihayetinde bu tekniği sanatta da kullanabilirsiniz, tıpta ya da astronomide de: "Fotoğrafın kullanım alanlarından biri de sanattır. Fotoğraf çekenler, fotoğraf çektikleri için bizatihi sanatçı falan olmazlar." olarak açıklıyor yaklaşımını. "Zaman/Mekân", "Nesne/Özne", "Fotoportreler" serilerini bir çırpıda sayabildiğimiz Elhan, fotoğrafı 'farklılaştırmayı' başarıyor; her defasında izleyiciyi şaşırtmaya devam ediyor.

SAYGUN DURA

Birçok üniversitede tanıtım fotoğrafçılığı ve yaratıcı fotoğrafçılık üzerine dersler veren Saygun Dura, eserleriyle sürrealist gerçeklikler oluşturmayı başarabilen bir sanatçı. O, nesnelerin dış görünüşleriyle değil, bilinçaltındaki yansımalarıyla ilgileniyor; somut gerçekliklerin arkasındaki gerçeği bulmaya çalışıyor. Rene Magritte, Dali gibi sanatçılara göndermeler taşıyan fotoğrafları, Türk fotoğraf sanatında, kendine has üslubu ve özgünlüğüyle ayrı bir konuma sahip.

Bu arada belirtelim kendisi de sürrealist ressamlardan etkilendiğini belirtiyor. Büyülü bir dünya yarattığı fotoğraflarında, günümüz bireyinin

toplum içerisindeki yerini de ele alıyor. Titiz bir duyarlılığa sahip olan Dura, fotoğraflarındaki mizansenden kurguya, hikâyeden kostüm ve aksesuar seçimine, dekora kadar her şeyi, en ince ayrıntısına kadar kendisi oluşturuyor.

Tadı damağımızda kalan ilk sergisi "Benim Gerçekliğim"de iç dünyasını büyük bir ustalıkla aktaran, her bir detayı ince ince düşünülmüş kurgusuyla dikkat çeken fotoğraflar sunan Dura, aynı zamanda da profesyonel bir sualtı fotoğrafçısı. Bu alanda ürettiği çalışmalarını "Ritüel" başlığı altında geçtiğimiz Mart ayında İstanbul Fotoğraf Merkezi'nde açılan sergisiyle bizlere sunmuştu.

Saygun Dura.

MURAT GERMEN

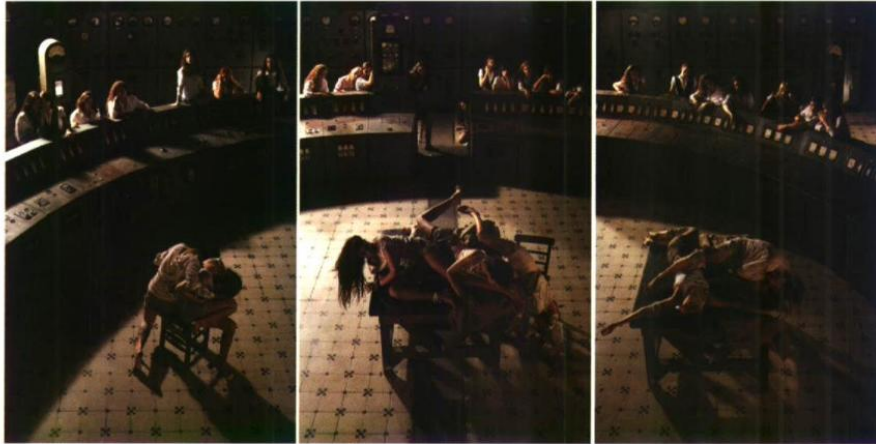
Murat Germen.

Aslen mimar olan ama pek çoğumuzun muhteşem fotoğraflarıyla tanıdığı ve sevdiği Murat Germen, -belki de almış olduğu eğitimin etkisiyle- endüstriyel, mimari fotoğraflarıyla bilinse de üst üste pozlamalar yaptığı "Aura" serisiyle benim gönlümde -ve pek çok kişinin- taht kurmuş isimlerden biri. Aynı zamanda tabii mutasyon ve metamorfoz kelimelerinin birleşiminden oluşan

'muta-morfoz' kavramı ve başlığı altında ürettiği fotoğraf serisini de es geçmemeliyiz. İstanbul Modern'de 19 Eylül'e kadar izleyebileceğimiz "Yol" adlı sergisinde 'yol'un farklı anlamlarını buluşturan Germen, özgeçmiş hayli kalabalık bir isim. Yurt içi ve yurt dışında bir dolu sergi, bir dolu ödül, bir dolu jüri üyeliği...

Fotoğrafın kurallarıyla oynayan, sınırları

na sığmayan bir sanatçı Murat Germen. Zaman zamanla çarpışıyor; mekân mekân... Gerçeklik değil onun için önemli olan. O ruh kattığı fotoğraflarında görmek istediğini sunuyor. Ki onun göstermek istediği bu dünya, izleyicinin bilinçaltına sızıyor; ona farklı kapılar açıyor! Her bir sergisini merakla beklediğimiz Germen, manipüle edilmiş fotoğrafı yeniden 'yazmaya' devam ediyor...

Nazif Topçuoğlu,
"Triptik".

NAZİF TOPÇUOĞLU

Fotoğrafın ressamlarından biri Nazif Topçuoğlu. Sunduğu her bir fotoğraf serisindeki her bir eseri, kusursuz bir estetiğe, işiğe, kadraja sahip. Fotoğraflarıyla olduğu kadar fotoğraf üzerine yazdığı yazıları, kitaplarıyla da dikkat çeken bir sanatçı. 1990'lı yılların sonlarına doğru sakatlarla oluşturduğu kompozisyonlarıyla da bilinen

Topçuoğlu, 2000'lerden bu yana ve ilk olarak "Sakatatlı Kızlar" serisiyle başladığı üretimlerinde, (örneğin "İlk Okuyucular", "İkililer", "Merak ve Tecrübe") zaman, hafıza, kayıp etrafında şekillenen konularla sürekli bir hesaplaşmayı ortaya koyuyor. Sanat tarihine göndermeler de içeren bu fotoğraflarının baş aktörleri genç kızlar. Fo-

toğraflarındaki genç kızlar üzerinden sistemin, toplumun eleştirisini yapıyor. En son geçtiğimiz mayıs ayında Galeri Nev'de açılan sergisinde yer alan "Triptik" adlı eseriyle baş döndüren sanatçı, uyum ve isyanı birbiriyle çarpıştıran fotoğraflarıyla yine sezonun çokça konuşulan bir sergisine imza atmış oldu.

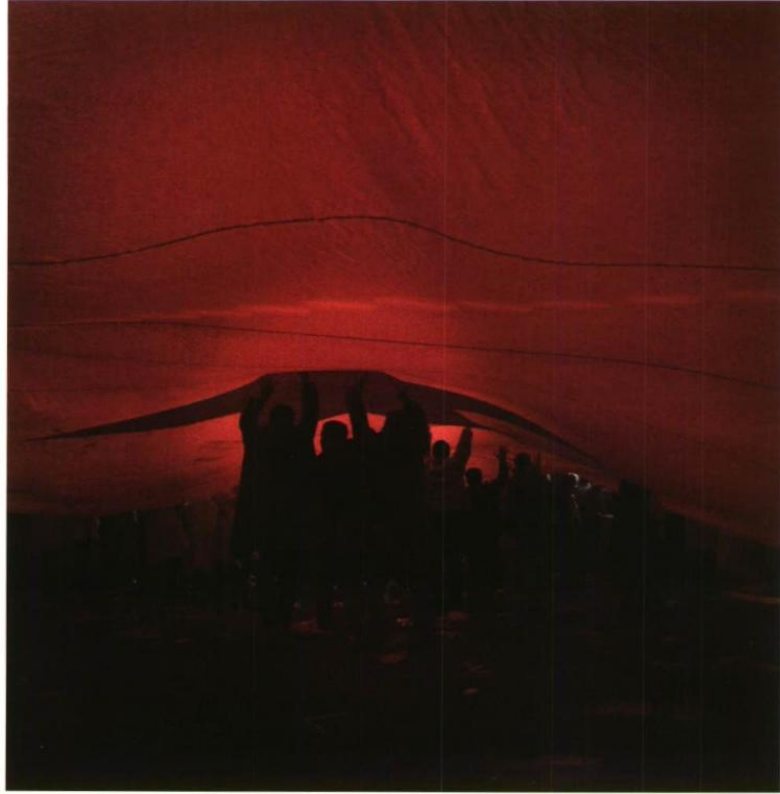

ALİ TAPTİK

"Tek tek karelerden ziyade seriler oluşturarak çalışan bir fotoğrafçıyım. Bence önemli olan sadece fotoğrafların tek tek içerdiği anlam değil, bir araya gelince oluşturdukları bütün." Fotoğraf dünyasının 1983 doğumlu genç sanatçısı Ali Taptık, bu sözlerle anlatıyor çalışmalarının özünde yatan anlayışı.

Taptık, kendi kendini yetiştiren bir fotoğraf sanatçısı. Aslında mimarlık fakültesi mezunu. 2004 yılında ise Stockholm'de, Nordens Fotoskola'da belgesel fotoğraf eğitimi aldı. Onun çalışmaları hem belgesel fotoğraf hem de değil. Çünkü her ne kadar 'belgesel tarz'da çalışsa da eserlerinin içeriğine baktığımızda, Taptık'ın belgesel fotoğrafa farklı bir yaklaşım getirdiğini görüyoruz; daha deneysel, daha duygusal... Tabii fotoğraflarında mimarlık eğitiminin de izleri sürülüyor.

İlk kişisel sergisi "Beni Hatırlamak" 2005 yılında Belçika'da açılan Taptık'ın eserleri, bugüne kadar yurt dışında pek çok önemli merkezde sergilendi. Hatta diyebiliriz ki Taptık'ın eserleri, Türkiye'de olduğundan daha çok yurt dışındaki izleyiciyle buluştu. Kısa filmlere de imza atan Ali Taptık'ın "Kaza ve Kader" isimli kitabı ise, sanat yayınlarıyla tüm dünyada tanınan Filigranes tarafından yayımlandı ki, yayınevi böylelikle ilk kez bir Türk sanatçının kitabını okurlara sundu.

Ali Taptık, "Nothing Surprising".

Taptık, hikâyeler anlatan fotoğraflarında yer alan her bir imgeye, adeta bir ruh yüklemeyi başarıyor. Özgün fotoğraf dilini, pek çoğumuzun fark edemediği ya da baksa bile göremediği detayları görünür kılmak için kullanıyor. Günümüz fotoğrafının en genç isimlerinden olan Taptık'ın adını giderek daha sık duyacağız gibi görünüyor.

ARIF AŞÇI

Arif Aşçı denildiğinde pek çoklarının aklına ilk olarak İpek Yolu gelir. 1996 yılından itibaren 18 ay boyunca, dört kişilik bir ekiple deve kervanı üzerinde, tarihi İpek Yolu'nu fotoğraflamıştı sanatçı.

Serhan Ada bir yazısında çok doğru bir tespitte bulunur Arif Aşçı için. Der ki: "Arif Aşçı'nın siyah-beyazlarına bir halk sanatı olarak bakılmalı. Resmi vaktiyle sindirmiş, dinlendirmiş ve bırakmış, sonra fotoğrafta karar kılmış bir halk sanatçısının gözünden, elinden çıkma kareler. Flu, eksik, çarpık, pürüzlü olanı yadsımayan, tam aksine, ona bahtabakan gözüyle yaklaşan fotoğraflar." Tam da bu nedenle belki de onun fotoğraflarının dilini özgürleştiren, seyri doyumsuz hale getiren. Kimi zaman bir şehrin kimselerin göremediği detaylarını görürüz onun fotoğraflarında, kimi zaman akıp giden hayatın izlerini yakalarız. "İstanbul Panorama", "Bahtabakan", "İstanbul'un Kuşları"... Onun her bir fotoğraf karesi, gerçeğin 'saf', 'yalın' dili...

Arif Aşçı.

BASHİR BORLAKOV

Bashir Borlakov,
"Devrimin Gölgesinde".

İlk kişisel sergisini ("Geçmişteki Geleceğe Doğru") henüz geçtiğimiz sene Galeri Nev'de açmış olsa da Bashir Borlakov, fotoğraf dünyasının parlak ve umut vaat eden, özgün isimlerinden biri. İstanbul'da yaşayan ve çalışan sanatçıyı pek çok grup sergisindeki eserleriyle de tanıyorduk za-

ten. Ama ilk kişisel sergisi onun fotoğrafıyla gerçek anlamda tanışmamızı sağladı. Üstelik nitelikli bir ilk sergi sundu bizlere.

Borlakov fotoğraflarında gerek renk, gerek kompozisyon açısından ustaca bir iş çıkarıyor. Gerek kara mizah tadı sunan fotoğraflarıyla gerekse tarihsel, ekonomik, kültü-

rel, toplumsal verilerle yüklü çalışmalarıyla pek de tanımlara, kalıplara sığamayan bir sanatçı Borlakov.

O düşüncelerini, duygularını panoramik bir dille anlatmayı tercih ediyor; kurguladığı gerçeklik, tam da günümüze denk düşüyor.

Emine Ceylan,
"Gece Kâbusu".

EMİNE CEYLAN

Öyküler anlatıyor Emine Ceylan fotoğraflarıyla; derin bir yalnızlığın, hüznün sindiği öyküler. Siyah beyazın en keskin diline sahip onun fotoğrafları. Gerçi bizler her ne kadar onun siyah beyaz dilinin gücüne vurulmuş olsak da Ceylan'ın, en son "Zaman Yolculuğu" adlı sergisinde renklerle anlatabilme gücünü de gördük. Asıl mesleği olan diş hekim-

liğini 1999'da bırakarak, 1984'ten bu yana sevdalı olduğu fotoğrafla ilgilenmeye başladı Ceylan.

Bugüne kadar yaklaşık 13 kişisel sergi açtı; yurtiçi ve yurtdışında.

Yapıtlarındaki derinlik sizinle fotoğraf arasında hemen bir ilişki kuruyor. Arayış içinde, cesur bir fotoğrafçı Emine Ceylan.

Karanlık odayı iyi bilen biri. Fotoğrafın hakkını veren... Siyah beyaz fotoğrafın anlatım olanaklarını başarıyla kullanabilen, değerlendirebilen... "Kış Yolculuğu" adlı bir kitaba da imza atan Ceylan'ın, ağabeyi Nuri Bilge Ceylan ile birlikte babalarını görüntüledikleri fotoğraf çalışmaları görülmesi gerekenler listesinin en başlarına yerleşmeli...

Mehmet Kismet.

MEHMET KISMET

Mehmet Kismet, şüphesiz sanatçı kimliğiyle Türk fotoğrafında önemli bir yere sahip fakat onu 'özel' kılan bir diğer neden ise kurucusu olduğu İstanbul Fotoğraf Merkezi. Genç fotoğrafçılara eğitim vermesinin yanı sıra, galerisi, muhteşem bir teknik donanıma sahip karanlık odası, koleksiyonunda yer alan fotoğraflarıyla dört dörtlük bir fotoğraf merkezi burası. Özellikle de bün-yesindeki fotoğraf koleksiyonu, siyah beyaz baskının nasıl olması gerektiğini gözler önüne seriyor.

Zaten Mehmet Kismet, siyah beyaz fotoğraf ve karanlık oda denildiğinde Türkiye'de ilk akla gelen isimlerin başında yer

alıyor. Henüz 12 yaşındayken ilk karanlık odasını kuran bir fotoğraf sanatçısından söz ediyoruz ne de olsa...

Uzun zamandır belgesel veya sokak fotoğrafları çekmeyen, bir 'proje' üzerine çalışmayan -her ne kadar bu tarzı yadsımasa da- Kismet, artık ne hissettiğini, düşündüğünü yansıtıyor; ışıkla, gölge oyunlarıyla... Onun gümüş jelatin karanlık oda baskılarının yanı sıra platin-paladyum baskılarının -ki bunları Türkiye'de gerçekleştiren sayılı isim-

lerden biridir- çok özel bir dili var daima. İşlerinin ardında düşünsel anlamda da durabilen biri Mehmet Kismet. Beş fotoğrafçı arkadaşıyla "FOG" fotoğraf grubunu kuran Mehmet Kismet yıllardır fotoğrafın sanat ürünü olarak ele alınması için sürdürdüğü çabalarıyla da takdire şayan...

SITKI KÖSEMEN

2001'de Leica Camera'nın 2002 Leica Günlüğü'nde fotoğraflarına yer verdiği dünyanın 12 sanatçısından biri karşımızdaki... İlk fotoğraf sergisinin 1983'te açan Sitki Kösemem'den söz ediyoruz. Farklı coğrafyaları ya da yaşamları olduğu kadar, yanı başımızdaki gerçeklikleri fotoğraf sayesinde görünür kılmaktaki başarısı su götürmez bir gerçek Kösemem'in. Pek çok sergiye ve kitaba imza atan sanatçı, aslında mimarlık eğitimi almış. Pek çok mimari projede de çalışan Kösemem fotoğraflarıyla kâh küresel ısınmaya dikkat çekiyor kâh uzak bir coğrafyayı bize taşıyor. Ya da mutluluğun peşindeki kadınları anlattı... Fotoğrafı çağdaş sanatın diliyle yeniden şekillendirebilen Kösemem'in ilgi odağı, çalışmalarının öznesi, daima insanlar, onların içinde bulunduğu durumlar.

Sitki Kösemem.

